

Nr 25.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om anordnande av högmässogudstjänst såsom barn gudstjänst; given Stockholms slott den 16 januari 1942.

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över justitiedepartementsärenden för denna dag samt Kungl. Maj:ts och kyrkomötets däri omförmälda skrivelser vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag om anordnande av högmässogudstjänst såsom barn gudstjänst.

GUSTAF.

K. G. Westman.

Förslag

till

Lag**om anordnande av högmässogudstjänst såsom barn gudstjänst.**

Härigenom förordnas som följer:

Domkapitel äge, utan hinder av vad i kyrkolagen är stadgat om högmässogudstjänst, efter vederbörande pastors och kyrkoråds hörande bestämma, att årligen högst två sådana gudstjänster må anordnas såsom barn gudstjänster i den ordning som för barn gudstjänst är föreskriven i kyrkohandboken. Vad nu är sagt gälle dock ej beträffande högmässogudstjänst å juldagen, långfredagen, påskdagen, pingstdagen och böndagarna.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 16 januari 1942.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF.

Efter gemensam beredning med chefen för ecklesiastikdepartementet anför chefen för justitiedepartementet, statsrådet Westman:

Genom en den 17 oktober 1941 dagtecknad skrivelse, nr 4, begärde Kungl. Maj:t kyrkomötets yttrande, huruvida kyrkomötet godkände vid skrivelsen fogat förslag till lag om anordnande av högmässogudstjänst såsom barn gudstjänst. Kyrkomötet förklarade i skrivelse till Kungl. Maj:t den 14 november 1941, nr 2, att kyrkomötet för sin del godkände ifrågavarande lagförslag.

Föredraganden hemställer härefter, att lagförslaget måtte genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

T. Eliæson.

Nr 4.

Kungl. Maj:ts skrivelse till kyrkomötet med förslag till lag om anordnande av högmässogudstjänst såsom barn gudstjänst; given Stockholms slott den 17 oktober 1941.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed, jämlikt § 87 mom. 2 regeringsformen, inhämta kyrkomötets yttrande, huruvida kyrkomötet godkänner härvid fogade förslag till lag om anordnande av högmässogudstjänst såsom barn gudstjänst.¹

GUSTAF.

K. G. Westman.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 3 oktober 1941.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES.

Efter gemensam beredning med chefen för ecklesiastikdepartementet anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Westman, kyrkomötets skrivelse den 18 november 1938, nr 7, däri kyrkomötet anhållit, att Kungl. Maj:t ville vidtaga åtgärder för utfärdande av sådan lagbestämmelse att två högmässor om året — dock icke på de stora högtidsdagarna — finge anordnas såsom barn gudstjänster i enlighet med kyrkohandbokens ritual.

Föredraganden anför:

»I en vid 1938 års kyrkomöte väckt motion, nr 15, föreslogs, att kyrkomötet måtte hos Kungl. Maj:t hemställa om vidtagande av åtgärder för sådan lagändring att högst två högmässor om året — dock icke på de större högtidsdagarna — finge utbytas mot barn gudstjänster i de församlingar, där pastor anhölle därom hos domkapitlet. Till stöd för detta förslag anfördes i motionen bland annat:

För barn gudstjänster i vår svenska kyrka vore särskilda ritual anbefallda i ett tillägg till handboken. Ritualernas avfattning vittnade om behovet av

¹ Detta förslag, vilket är likalydande med det vid propositionen fogade lagförslaget, har här uteslutits.

särskilda gudstjänster, anpassade efter barnens utveckling och fattningsgåvor. De betonade, liksom det ständigt växande söndagsskolearbetet, att den tidiga kristliga fostran av barnen för närvarande vore en av kyrkans viktigaste uppgifter.

I städerna såväl som på landsbygden började emellertid en strävan göra sig gällande att till särskilda gudstjänster sammanföra barnen med de vuxna. Den gudstjänstfirande församlingen komme därigenom i närmare kontakt med söndagsskolans betydelsefulla uppgift, och man kunde därmed vinna icke blott att föräldrar medtog sina barn till gudstjänsten utan också att söndagsskolans barn medtog sina föräldrar.

Man hade på åtskilliga sätt försökt att nå dessa mål inom den nuvarande organisationen av gudstjänsterna. — De äldre församlingsmedlemmarna, särskilt föräldrar, hade inbjudits att delta i barngudstjänsterna, på morgonen eller kvällen, varvid stundom tillämpats lagen av den 25 april 1919 om utbyte av otte- eller aftonsångsgudstjänster mot andra offentliga andaktsstunder.¹ — En eller annan högmässa, t. ex. den heliga Mikael's dag, hade man särskilt inbjudit söndagsskolans och andra barn att delta i högmässogudstjänsten. — Vid något tillfälle, särskilt på landsbygden, hade det förekommit, att man kungjort högmässan som barngudstjänst och därvid följt dennas ritual eller förkortat högmässoritualen.

Det sistnämnda förfarandet vore icke lagligt och de två förstnämnda hade vardera sina olägenheter. I det förra fallet föredroge kyrkofolket att gå i högmässan, framför barngudstjänsten. I det senare bleve högmässan bland annat genom sin längd tröttande för barnen, och en viss oro bland dem kunde störa gudstjänsten.

Den tanken hade därför uppstått, att man vid ett eller annat tillfälle skulle kunna få anordna högmässan som barngudstjänst och därvid följa kyrkohandbokens ritual för denna.

Kyrkolagsutskottet anförde i betänkande, nr 5, med anledning av motionen följande:

I motionen hade påpekats behovet av särskilda gudstjänster, anpassade efter barnens utveckling och fattningsgåvor samt önskvärdheten av ett sammanförande av barnen med de vuxna till särskilda gudstjänster. Häri ville utskottet instämma. Ett ytterligare skäl för motionen vore, att Kungl. Maj:t vid fastställande av lönereglering för prästerskapet i pastoraten numera alltid stadgade följande: 'I anslutning härtill (de av domkapitlet meddelade närmare bestämmelserna om anordnandet av särskilda gudstjänster eller andaktsstunder) äger domkapitlet meddela erforderliga föreskrifter rörande kyrklig verksamhet bland barn och ungdom...'

Vad anginge det närmare utformandet av de föreslagna bestämmelserna, ansåge utskottet, att, för undvikande av tolkningssvårigheter, däri borde inryckas, att barngudstjänsterna skulle hållas i enlighet med kyrkohandbokens ritual. Vidare vore det enligt utskottets mening ej nödvändigt, att domkapitlets medgivande till högmässas anordnande såsom barngudstjänst inhämtades, utan borde rätten att bestämma därom överlåtas åt pastor. Då de gudstjänster, som här avsåges, till sin karaktär vore högmässor, ehuru i något förändrad form, torde uttrycket 'anordnas såsom barngudstjänster' vara att föredraga framför 'utbytas mot barngudstjänster'.

Utskottet ville slutligen erinra, att anordnandet av högmässor såsom barngudstjänster icke lade hinder i vägen för att föreskrivna tillkännagivanden i vanlig ordning upplästes från predikstolen.

¹ Lag den 25 april 1919 (nr 187) innefattande ändring i 2 kap. 3 § kyrkolagen.

På grund av det anförda hemställde utskottet, att kyrkomötet måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om vidtagande av åtgärder för utfärdande av sådan lagbestämmelse att två högmässor om året — dock icke på de stora högtidsdagarna — finge anordnas såsom barn gudstjänster i enlighet med kyrkohandbokens ritual.

I överensstämmelse med utskottets hemställan har kyrkomötet till Kungl. Maj:t avlåtit den av mig inledningsvis nämnda skrivelsen, i vilken innehållet i utskottets betänkande återopats.

Över kyrkomötets framställning har biskopen *Tor Andræ* i egenskap av sakkunnig för kodifiering av gällande rätt på kyrkolagstiftningens område beretts tillfälle att yttra sig. I avgivet utlåtande har Andræ anfördt:

Lagstiftning i av motionären och kyrkomötet föreslagen riktning vore önskvärd och torde böra komma till stånd utan avvaktande av en eventuell total kyrkolagsrevision. Redan nu anordnades i många församlingar högmässor som barn gudstjänster, varvid dock givetvis den vanliga ordningen för högmässan måste följas. Genom den föreslagna lagändringen skulle vinnas, att man i dessa fall i stället finge följa den starkt förkortade ordning för barn gudstjänst, som funnes intagen i kyrkohandboken, vilket vore en uppenbar fördel.

Utskottets yrkande att bestämmandet om anordnande av dylika gudstjänster borde överlämnas uteslutande åt pastor syntes däremot mindre väl grundat. Samtliga lagar, som anginge förändringar beträffande i kyrkolagen föreskrivna allmänna gudstjänster, deras sammanlysning, förläggande till annan plats än kyrkan etc. förutsatte domkapitlets hörande (jfr lagarna 1910: 29, 1919: 187 och 1927: 28). På enbart prästerligt initiativ företagna förändringar beträffande församlingens huvudgudstjänst skulle sannolikt i vissa trakter av vårt land kunna komma att betraktas som övergrepp mot församlingens rätt.

Den nya lagen torde därför böra innehålla ungefär följande: Domkapitlet äge efter vederbörande församlings hörande förordna, att högst två högmässor årligen, dock ej på större kyrkliga högtidsdagar, må anordnas som barn gudstjänst enligt den ordning, som i kyrkohandboken för sådan gudstjänst är föreskriven.

Sedermera ha, efter remiss, y t t r a n d e n över kyrkomötets framställning och Andræ's däröver avgivna utlåtande inkommit från domkapitlen.

I samtliga yttranden har tillstyrkts, att en lagstiftning i det med framställningen avsedda syftet komme till stånd.

Domkapitlet i Skara har helt anslutit sig till det i utskottets betänkande och kyrkomötets skrivelse framlagda förslaget. *Domkapitlen i Göteborg, Karlstad* och *Visby* ha utan närmare uttalande tillstyrkt den ifrågasatta lagstiftningen. Av *domkapitlet i Strängnäs* har anförts att, där barn gudstjänster eljest regelbundet anordnades, högmässa icke borde få utbytas mot barn gudstjänst.

Domkapitlen i Linköping, Västerås, Vaxjö, Härnösand, Luleå och *Stockholm* ha förordnat, att lagstiftningen utformades i enlighet med vad Andræ i sitt utlåtande föreslagit. Domkapitlet i Härnösand har därvid förutsatt, att trettondagen, som ansetts särskilt lämplig för barn gudstjänst, icke räknades

som större kyrklig högtidsdag. Även *domkapitlen i Uppsala och Lund* ha anslutit sig till Andræs ståndpunkt, att det borde förbehållas domkapitel att lämna medgivande till ifrågavarande barn gudstjänsters anordnande. Av domkapitlet i Uppsala har emellertid uttalats, att sådant medgivande borde få meddelas på framställning av vederbörande kyrkoråd. Domkapitlet i Lund har funnit, att initiativet borde tillkomma församlingen. Därvid borde pastor och kyrkoråd, när de vore i saken ense, äga gemensamt besluta å församlingens vägnar. Ifrågavarande angelägenhet vore såsom regel icke av den betydelse, att det borde vara nödvändigt att under alla förhållanden höra kyrkostämman, varigenom också ärendets handläggning ofta skulle komma att bliva onödigt omständlig.

Lagbestämmelser i det syfte som angivits i kyrkomötets skrivelse synas önskvärda. Jag anser mig därför böra tillstyrka stadgande av innehåll att, utan hinder av vad kyrkolagen föreskriver om högmässogudstjänst, årligen högst två sådana gudstjänster må kunna anordnas såsom barn gudstjänster i den ordning kyrkohandboken angiver för barn gudstjänst. Undantag synes böra göras beträffande högmässogudstjänster å juldagen, långfredagen, påskdagen, pingstdagen och böndagarna.

Såsom föreslagits i Andræs utlåtande torde det böra tillkomma vederbörande domkapitel att förordna om barn gudstjänsternas anordnande. Pastors och kyrkorådets yttrande synes böra inhämtas innan sådant förordnande meddelas.

Något särskilt stadgande därom att dylikt beslut icke må fattas beträffande församling, där barn gudstjänster eljest regelbundet anordnas, synes icke lämpligen böra meddelas. I dessa liksom i övriga fall bör fråga om högmässas anordnande såsom barn gudstjänst prövas under hänsynstagande till samtliga föreliggande omständigheter.

Det må framhållas, att hinder icke möter att vid högmässogudstjänst, som anordnas såsom barn gudstjänst, kungöra föreskrivna tillkännagivanden.

I enlighet med vad nu anförts har inom justitiedepartementet upprättats förslag till *lag om anordnande av högmässogudstjänst såsom barn gudstjänst.*»

Föredraganden hemställer, att lagrådets utlåtande över ifrågavarande lagförslag, av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar,¹ måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Stefan Stiernstedt.

¹ Denna bilaga, som är likalydande med det vid Kungl. Maj:ts skrivelse till kyrkomötet fogade lagförslaget, har här uteslutits.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 15 oktober 1941.

Närvarande:

justitieråden FORSSMAN,
 BELLINDER,
 regeringsrådet LUNDEVALL,
 justitierådet STERZEL.

Enligt lagrådet den 13 oktober 1941 tillhandakommet utdrag av protokoll över justitiedepartementens ärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 3 oktober 1941, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättat förslag till *lag om anordnande av högmässogudstjänst såsom barn gudstjänst*.

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, föredrogs inför lagrådet av hovrättsassessorn H. af Trolle.

Lagrådet lämnade förslaget utan erinran.

Ur protokollet:
G. Lindencrona.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementens ärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 17 oktober 1941.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF.

Efter gemensam beredning med chefen för ecklesiastikdepartementet anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Westman, lagrådets den 15 oktober 1941 avgivna utlåtande över det den 3 i samma månad till lagrådet remitterade förslaget till *lag om anordnande av högmässogudstjänst såsom barn gudstjänst*.

Med förmälan att lagrådet lämnat förslaget utan erinran hemställer föredraganden, att från kyrkomötet måtte jämlikt § 87 mom. 2 regeringsformen inhämtas yttrande, huruvida kyrkomötet godkänner förslaget.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen förordnar Hans Maj:t Konungen, att till kyrkomötet skall avlåtas skrivelse av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

G. Lindencrona.

Kyrkomötets underdåniga skrivelse, nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till lag om anordnande av högmässogudstjänst såsom barn gudstjänst.

Till Konungen.

I skrivelse till kyrkomötet den 17 oktober 1941, nr 4, har Eders Kungl. Maj:t, under åberopande av skrivelsen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet för den 3 oktober 1941 och lagrådets protokoll för den 15 i samma månad, begärt kyrkomötets yttrande, huruvida kyrkomötet godkände ett vid skrivelsen fogat förslag till lag om anordnande av högmässogudstjänst såsom barn gudstjänst.

I ärendet har kyrkolagsutskottet avgivit betänkande, nr 1, varav tryckt exemplar här bifogas.

Under åberopande av vad utskottet i nämnda betänkande anfört får kyrkomötet i underdånighet förklara sig vilja för sin del godkänna ifrågavarande, av Eders Kungl. Maj:t framlagda förslag till lag om anordnande av högmässogudstjänst såsom barn gudstjänst.

Stockholm den 14 november 1941.

Underdånigst.

ERLING EIDEM.

G. H. Berggren.

Kyrkolagsutskottets betänkande, nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts skrivelse nr 4 med förslag till lag om anordnande av högmässogudstjänst såsom barn gudstjänst.

I en den 17 oktober 1941 dagtecknad, till kyrkolagsutskottets handläggning hänskjuten skrivelse nr 4 har Kungl. Maj:t, under åberopande av skrivelsen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet för den 3 oktober 1941 och lag-

rådets protokoll för den 15 i samma månad, begärt kyrkomötets yttrande, huruvida kyrkomötet godkänner ett vid skrivelsen fogat förslag till lag om anordnande av högmässogudstjänst såsom barn gudstjänst.

Utskottet.

Det föreliggande lagförslaget har i sak tillgodosett de önskemål, som kyrkolagsutskottet framställt i sitt i 1938 års kyrkomötes skrivelse nr 7 åberopade betänkande nr 5. Ej heller har utskottet funnit anledning till erinran i avseende å utformningen av det framlagda förslaget. Utskottet vill endast, i likhet med departementschefen, framhålla, att hinder icke möter att vid högmässogudstjänst, som anordnas såsom barn gudstjänst, kungöra föreskrivna tillkännagivanden.

På grund av det anförda hemställer utskottet,

att kyrkomötet ville för sin del godkänna ifrågavarande lagförslag.

Stockholm den 30 oktober 1941.